FARKAS ÁRPÁD

Lakatos Demeter verseiről

Több mint fél évtizede hunyt el a Roman melletti Szabófalván Lakatos Demeter csángó népköltő, kinek neve nem is oly régen ismerősen csengett mindenki számára, aki parányit is érdeklődött a hazai magyar népélet poézise iránt. Negyvenesztendős — írásbelizéssel vívódó — pályája során több ízben felfedezték és elfelejtették, sorsa jellegzetesen az idő s lét mélyéről felbukkant, anyanyelven való írástól-olvasástól is elzárt őstehetségé, ki közössége gyönyörű, százados értékteremtő s -őrző hagyományai s a nemzeti kultúra kortárs csúcsai közt vergődni kényszerült.

Lakatos Demeter 1911. november 19-én született Szabófalván, mely településről már a XIV. század előttről értesülésünk vagyon, s mely falunak még a középkor delétől olasz, lengyel, bolgár s más misszionáriusok gondoznák lelki s szellemi életét, ha nyelvüket legalább megérthetnék, s kik — egy 1671-ben kelt levél szerint „... nem viselik magokat az mint az Regula kevanna, hanem reszegesek... melj minden embernek, de mü nekünk magiaroknak legh inkáb nagi botrankozsasunkra vagjon..." Idézzük e Szabófalván 300 esztendővel ezelőtt latin ortográfiával írott szöveget Lakatos Demeter írásjeleivel való összehasonlításképpen is —: nem vetette volna bizony másképpen betűit a mi poétánk három évszázaddal ezelőtt sem, minthogy dalainak, verseinek nyelvi varázsa, archaikus bája is a Halotti Beszédet, Ómagyar Máriasiralmat, első írásos nyelvemlékeinket idézi.

Lakatos Demeter is, mint minden őse, elsősorban az élet iskoláját járta, folytatván apja kovácsmesterségét, dolgozott cukorgyárban, gépkocsivezetőként járta az országot, volt színtársulati tag, kereskedő, vajgyári, majd csőgyári munkás.

Első versét Dsida Jenő közölte 1935-ben Kolozsvárott a Keleti Ujságban „Latiatuc feleim zumtechel" — beszédes cím alatt s azóta — vallomása szerint — több ezer verset vetett papírra, melyek többnyire variációk, sőt önismétlések egy szívósan megszenvedett lét hangjaira; írt román és magyar nyelven — miként jelezte egykor: „Csangu Versek(et) Román Betükvel" s ezekben bőséggel akadnak eredeti talentumra valló költői telitalálatai, de a közlésvágy mámorában s az élményvilág nyomása alatt, ingadozó, reccsenő strófái is. Legsikerültebb darabjai betemetett kutak mélyéről szivárognának föl, a nyelv legősibb vermeiből, lüktető munkadalok, balladák szabad és tiszta áramlásával; akárhogyan is forgatjuk szálkás betűkkel telerótt lapjait, az ő írásos próbálkozásával ocsúdott napfényre egy népcsoport egyedeiben néma, csak közös alkotásaiban élő és eleven nyelve, költészete. Miként öntudattal vallotta: „... de már csángóul en írtam a legelsu verset a világond".

Aki érzékeny szívvel-szemmel olvassa sorait, annak lehervad szája szögletéből Lakatos Demeter betűi láttán az első odapillantásra fölvillanó mosoly, meghallja szavainak mély belső zenéjét is — és megőrzi.